

Gabriela Dziamska-Lenart

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ewelina Woźniak-Wrzesińska

Uniwersytet Justusa Liebiga w Giessen

Wyszukiwarka Google jako praktyczne narzędzie lingwistyczne do opisu innowacyjnych użyc frazologizmów

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie podstawowych możliwości wyszukiwarki Google w procesie analizowania wielowyrazowych połączeń leksykalnych. Wychodzimy z założenia, że wyszukiwarkę Google można uznać za swoistą językową bazę danych gotową do wykorzystywania jako praktyczne narzędzie lingwistyczne¹. Tekst ma więc charakter przeglądowy, dlatego materiał ilustracyjny ograniczamy do niezbędnego minimum. We wstępie wymieniamy (i krótko omawiamy) dostępne narzędzia do badań nad polskojęzycznymi wielowyrazowymi połączeniami leksykalnymi. Na tak zarysowanym tle charakteryzujemy wyszukiwarkę Google jako językową bazę danych. W części właściwej wreszcie – na wybranych przykładach – prezentujemy sposoby korzystania z tego narzędzia i możliwości, jakie daje użycie ciągle aktualizowanej językowej bazy danych, za którą należy uznać poddaną oglądowi wyszukiwarkę internetową.

W trzeciej dekadzie XXI wieku badacz filolog częściej przeszukuje cyfrowe zbiory informacji (udostępnione szerokiemu lub wąskiemu gronu odbiorców), niż zamyka się w bibliotekach bądź archiwach. Trudno sobie wyobrazić współczesny gmach nauki bez zdobyczy informatycznych, a humanistyka cyfrowa jest właściwie faktem (jeśli przyjąć, że korzystanie

1 O możliwościach i ograniczeniach innego narzędzia internetowego, wyszukiwarki Grafiki Google, w pracy leksykografa pisze Ewa Koziol-Chrzanowska [2018]. Przydatność źródeł internetowych w badaniach lingwistycznych jest przedmiotem uwagi w publikacjach Wojciecha Chlebdy [2010a, 2010b, 2019], Piotra Flicińskiego [2009a, 2009b, 2013], Łukasza Grabowskiego [2010] czy Mirosławy Podhajeckiej [2018].

z każdego katalogu zapisanych cyfrowo danych w jakimś wymiarze czyni prowadzone badania cyfrowymi)².

Digitalizacja życia naukowego może wspomagać w szczególności analizy lingwistyczne, które zazwyczaj mają charakter materiałowy. Badania językoznawców bywają pracochłonne, zwłaszcza na etapie gromadzenia danych do analizy. Zakłada się ponadto, że obserwacje lingwisty są o tyle lepsze, o ile opierają się na większej i bardziej sprawdzonej bazie, dlatego tak niezbędne w pracy językoznawcy są korpusy językowe.

W tym miejscu należy poczynić istotne zastrzeżenie. W niniejszym artykule przyjmujemy następujące rozstrzygnięcie: zakładamy, że czym innym jest korpus językowy, a czym innym baza danych. Za korpus uznamy przetworzoną i opisaną za pomocą określonych metadanych bazę danych, czyli różne kolekcje tekstów zgromadzonych według ustalonych kryteriów [Waliński 2005]. Kryteria doboru tekstów są z kolei konsekwencją celu, który przyświeca badaczowi [Łukasik 2007: 26]. Chociaż na korpus składa się określona liczba tekstów (kolekcja), nie musi to oznaczać, że ma on charakter zamknięty, ponieważ może być wzbogacany o nowe bazy danych.

Na gruncie polskiej humanistyki cyfrowej powstało i (nadal powstaje) wiele projektów korpusowych skierowanych do lingwistów. Mogą być one sukcesywnie wykorzystywane w różnych dociekaniach badawczych o charakterze synchronicznym, diachronicznym, porównawczym, statystycznym i in., np.:

- a) w typowaniu wielowyrazowych połączeń leksykalnych – związków frazeologicznych, frazemów i in.;
- b) w badaniach stylometrycznych;
- c) w analizach z zakresu morfologii, słowotwórstwa czy składni;
- d) w poszukiwaniu cytatów, poświadczeń, kontekstów użyt³.

Godne wymienienia są: Narodowy Fotokorpus Języka Polskiego – platforma gromadząca leksykę XX-wiecznej polszczyzny z poświadczeniami cytatów (projekt stale wzbogacany o nowe publikacje)⁴; Narodowy Korpus Języka Polskiego – wyszukiwarka korpusowa zawierająca ponad półtora miliarda słów, z poświadczeniami z prasy i literatury, działająca

2 Postęp w dziedzinie lingwistyki komputerowej opisują: Marek Świdziński [2006], Anna Andrzejczuk i Maciej Czupryniak [2008], Magdalena Derwojedowa [2017], Maciej Ogrodniczuk [2017], a także Mateusz Woźniak [2017].

3 Wymieniona lista nie wyczerpuje możliwości programów kierowanych do lingwistów. Warto jeszcze wspomnieć o problemie algorytmizacji procesu wyszukiwania połączeń wielowyrazowych i oceniania stopnia ich frazeologizacji (na ten temat zob. wykaz prac: Chlebda 2019: 10).

4 <https://nfjp.pl/> [dostęp: 10 listopada 2021].

od 2007 roku (niewzbogacana i nieaktualizowana od 2012 roku)⁵; wyszukiwarka kontekstowa KonText – zawierająca kolekcje w języku czeskim, angielskim i polskim⁶; wyszukiwarka korpusowa Monco PL – nieustannie gromadząca dane dostępne w internetowych portalach informacyjnych, umożliwiającą obserwację tendencji w używaniu wybranych jednostek jedno- oraz wielowyrazowych⁷. Warto ponadto wspomnieć o innych projektach niedostępniach w sposób tak bezpośredni, jak wcześniej wymienione, a których przydatność – jak wynika z prezentacji samych autorów czy współtwórców – jest niekwestionowana. Wymieniamy za Filipem Gralińskim [2018: 45–47]: Redakcje. Nieregularnik Leksykograficzny Jana Wawrzyńczyka i Piotra Wierzchoń⁸; Fotosuplement do *Słownika warszawskiego*⁹; 50 000 słów. Indeks tematyczno-chronologizacyjny 1918–1939 (projekt realizowany do 2019 roku)¹⁰; Odkrywka¹¹.

Istnieją ponadto programy, których można sukcesywnie używać do pracy z samodzielnie stworzonym korpusem. Na tym tle wyróżniają się TermoPL¹² oraz AntConc¹³. O ile pierwsze narzędzie służy jedynie do ekstrakcji lub do typowania terminów i jednostek wielowyrazowych, o tyle drugie – również nieidealne [Królczyk 2015] – da się wykorzystywać w różnych typach analiz lingwistycznych wymienionych wyżej w podpunktach. Niekwestionowanym walorem obu aplikacji jest fakt, że umożliwiają badaczowi pełną kontrolę analizowanego materiału, który – niestety – należy wcześniej odpowiednio przygotować, co nie dla wszystkich lingwistów musi być intuicyjne¹⁴.

5 <http://nkjp.pl/> [dostęp: 10 listopada 2021].

6 <https://tinyurl.com/ycksj3w7> [dostęp: 10 listopada 2021].

7 <http://monco.frazeo.pl/> [dostęp: 10 listopada 2021].

8 Nieregularnik Leksykograficzny... „stanowi platformę służącą do publikowania korygujących głos redakcyjnych do jednostek języka zarejestrowanych w dotychczasowej literaturze przedmiotu, które zostały opatrzone informacją chronologizacyjną” [Graliński 2018: 45].

9 Indeksy udostępnione do sprzedaży w wersji drukowanej [Wierzchoń, Jankowski, Borchman 2015].

10 50 000 słów... „to projekt mający na celu stworzenie słownika tematycznego polszczyzny okresu międzywojennego” [Graliński 2018: 46].

11 Odkrywka „jest [...] systemem umożliwiającym poszukiwanie jednostek języka w zbiorze zdigitalizowanych tekstów napisanych w języku polskim” [Graliński 2018: 46]. Więcej o możliwościach programu zob.: Graliński 2017.

12 <https://tinyurl.com/27jbfwwd> [dostęp: 10 listopada 2021].

13 <https://tinyurl.com/59dec8fu> [dostęp: 10 listopada 2021].

14 Instrukcja użytkownika TermoPL [Hwaszcz 2020b]: <https://tinyurl.com/56zpunbh> [dostęp: 10 listopada 2021]; instrukcja obsługi AntConc [Piotrowski 2014]: <https://tinyurl.com/y6tygms4> [dostęp: 10 listopada 2021].

Co więcej, efektywne korzystanie z wcześniej wymienionych wyszukiwarek (od Narodowego Korpusu Języka Polskiego do Wyszukiwarki korpusowej Monco) również wymaga zaznajomienia się z metajęzykiem (komendami służącymi do wyszukiwania określonych fraz), co jest – rzecz jasna – konsekwencją skomplikowania systemu polszczyzny i tradycji metajęzyka z zakresu lingwistyki komputerowej¹⁵.

W odróżnieniu od wyżej wymienionych wyszukiwarka Google (WG) nie nastęrcza problemów związanych z działaniem programu, jego instalacją i obsługą. Posługiwać się nią mogą właściwie wszyscy użytkownicy internetu w Polsce. Naszym zdaniem można ją uznać za swoistą językową bazę danych nadającą się do praktycznego zastosowania – również w nauczaniu czy poznawaniu języka polskiego, np. podczas poszukiwania autentycznych przykładów i kontekstów użycia analizowanych frazeologizmów¹⁶. Niewątpliwie WG może znaleźć zastosowanie w badaniach leksykologicznych, semantycznych bądź frazeologicznych – wówczas można mówić o pogłębionym analizowaniu tychże kontekstów użycia, obserwowaniu zmian semantycznych, tendencji używania danych jednostek, modyfikacji wielowyrzowych połączeń i innych zjawiskach czy procesach weryfikacji zebranych danych językowych. Nie jest to jednak narzędzie intencjonalnie stworzone do badań nad różnymi obszarami i płaszczyznami języka¹⁷, dlatego – naszym zdaniem – w przypadku WG mamy do czynienia nie z korpusem językowym, ale z bazą danych, której ograniczone możliwości wyszukiwania mogą przynieść pozytywne dla lingwistyki rezultaty.

Efektywność wyników zależy od trafności skonstruowanego zapytania, zasobów wyszukiwarki i – w pewnym stopniu – szczęścia¹⁸. Nie należy przy tym zapominać o fakcie, że WG jest cały czas aktualizowana, dlatego raz odnaleziona witryna nie musi zostać tak samo szybko zidentyfikowana podczas następnej próby wyszukiwania. Należy też pamiętać, że warto przejrzeć kilka, kilkanaście stron z sugerowanymi witrynami, bo wiele znalezionych kontekstów powtarza się w zebranych materiale. Każdorazowe użycie WG

15 O tym, jak korzystać z Narodowego Korpusu Języka Polskiego, zob.: <https://tinyurl.com/y9rb9t39> [dostęp: 10 listopada 2021]; Wyszukiwarki kontekstowej KonText [Hwaszcz 2020a] – <https://tinyurl.com/mr2y98cr> [dostęp: 10 listopada 2021]; Wyszukiwarki korpusowej Monco (zob. sekcję *Przeszukiwanie korpusu*): <http://monco.frazeo.pl/help#> [dostęp: 10 listopada 2021].

16 Jeden ze sposobów użycia WG dla potrzeb glottodydaktycznych można znaleźć na podstronie projektu *Współczesna kultura polska we frazeologii*, gdzie każdy z polskich związków frazeologicznych opatrzony jest internetowymi kontekstami użycia. Zob.: <https://tinyurl.com/4tf5bdzu> [dostęp: 10 listopada 2021].

17 Por. narzędzia wymienione wcześniej w punktach a) – d).

18 W przypadku WG trudno o poczucie jakiegokolwiek kontroli nad analizowaną bazą.

czyni pozyskiwanie materiału językowego bardziej skutecznym. Wyszukiwanie za pomocą komend prowadzi do prezentacji wyników nierozproszonych (to znaczy, że materiał zostaje uporządkowany i nie ma konieczności przeszukiwania kolejnych stron WG, by zgromadzić materiał jakościowo interesujący). Zastosowanie tradycyjnych zapytań nie wydobywa witryn WWW czy wpisów mniej popularnych, w których treści dochodzi do głosu żywioł językowy użytkowników polszczyzny. Takie efekty osiąga się natomiast dzięki zastosowanym znacznikom. Wyszukiwanie za pomocą komend pozwala więc uzyskać materiał trudniej dostępny. Poniżej prezentujemy wykaz podstawowych poleceń:

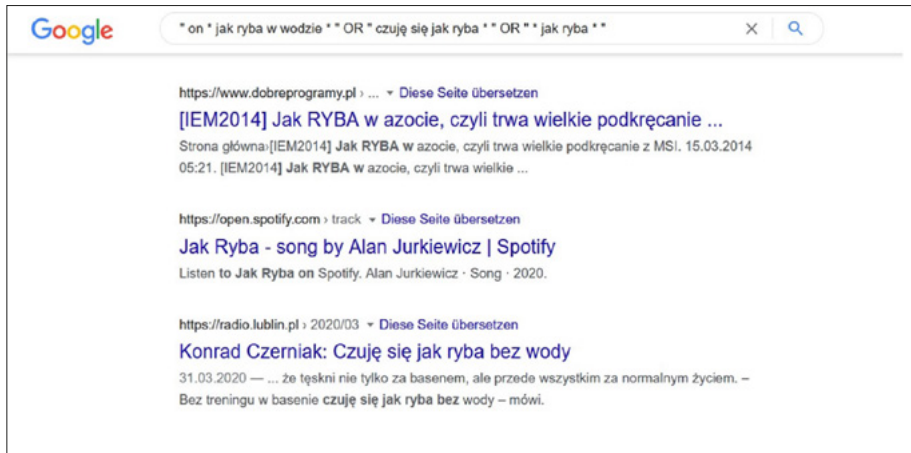
- a) **OR** łączy wyszukiwania z kilku zapytań, co ułatwia i przyspiesza kolekcjonowanie przykładów, o czym świadczy porównanie wyników osiągniętych za pomocą zastosowania jednej komendy oraz uzyskanych poprzez kilka zwykłych wpisów.
- b) * „otwiera miejsce” na dowolny komponent (dowolne komponenty) w strukturze związku frazeologicznego. Zastosowanie tego znacznika pozwala dotrzeć do autentycznego materiału językowego zawierającego nowe, nieujęte w dziełach leksykograficznych komponenty związków frazeologicznych. Ich treść może okazać się zaskakująca, dlatego tym bardziej warto pozyskiwać tego typu próbki, zwłaszcza w procesie analizy wielopostaciowych związków frazeologicznych. Użycie tradycyjnych zapytań uniemożliwia natomiast dotarcie do tego typu przykładów lub znacząco je utrudnia.
- c) " " – cudzysłów daje szansę odnalezienia materiału w wybranej formie językowej. Ten znacznik okazuje się istotny, zwłaszcza gdy poszukuje się związków frazeologicznych zawierających komponent werbalny. Jak wiadomo, WG nie jest narzędziem stworzonym na potrzeby lingwistów. W języku zapytań WG nie ma więc polecenia, które dawałoby możliwość przeszukiwania zasobów na podstawie tematu jednostki leksykalnej. Efektywność wyników osiągniętych przy zastosowaniu cudzysłowu jako znacznika jest większa, jeśli zostaje użyty w kombinacjach poleceń. Połączenie kilku znaczników pozwala na wydobycie z bazy WG przykładów:
 - a) innowacyjnych – tworzonych celowo (np. *czuję się jak ryba bez wody; owijanie Wełny w bawełnę*) lub nieświadomie (np. *nie zamierzał owijać w bawełnę rzeczywistości*¹⁹). Zarówno pierwsze, jak i drugie są warte dokładniejszych analiz²⁰.

19 Można ten przykład traktować jako przejaw błędu składniowego, zaburzonego szyku w zdaniu, lub jako innowację rozwijającą zwrot *owijać w bawełnę*.

20 Zob. prace poświęcone klasyfikacji, ocenie i interpretacji innowacji frazeologicznych w różnogatunkowych tekstach współczesnej polszczyzny: Stanisława Bąby [1989, 2009, 2012],

- b) zaskakujących (np. *wierzchołek czubka góry lodowej; czują się jak ryba wyciągnięta z bagna nicości; zmiana nazwy stała się spadkiem z deszczu pod rynnę*).
- c) ilustrujących pewne tendencje w uzusie frazeologicznym, których analizy wymagają oglądu większej liczby przykładów utrwalonych związków wyrazowych.

Przykładowy wynik po zastosowaniu wymienionych znaczników prezentuje ryc. 1.

Ryc. 1. Wyniki w wyszukiwarce Google po zastosowaniu odpowiednich znaczników.
Źródło: opracowanie własne

Wykorzystując opisane wyżej metody wyszukiwania, poddajemy weryfikacji 22 losowo wybrane związki frazeologiczne o różnej funkcji składniowej i o różnym stopniu trwałości budowy. Wykaz został stworzony według następującej zasady:

- [n] – numer próbki i wpis w oknie wyszukiwarki
- wybrane przykłady
- postać związku frazeologicznego w poszczególnych funkcjach składniowych²¹ (wyabstrahowane z kontekstów warianty / hipotetyczna postać aktualizowanych w tekstach frazeologizmów)

Jolanty Ignatowicz-Skowrońskiej [2008, 2020], Grażyny Majkowskiej [1988], Anny Pajdzińskiej [1993], Gabrieli Dziamskiej-Lenart [2004].

21 W nawiasach okrągłych zapisujemy komponenty fakultatywne, ukośnikami oddzielamy komponenty wymienne, przecinek między czasownikami oznacza, że związek frazeologiczny

Wycinek uzyskanych danych prezentujemy poniżej.

[1] "czuje się * jak ryba w wodzie *" OR "czuję się jak ryba *" OR "* jak ryba *"

W czerni i bieli *czuję się jak ryba w wodzie*; Za kółkiem *czuje się jak ryba w wodzie*; *Jak ryba w azocie*, czyli trwa wielkie podkręcanie...; *Czuję się jak ryba w oceanie*; Bez treningu w basenie *czuję się jak ryba bez wody*; *Czuję się jak ryba wyciągnięta z bagna nicości*; Na bramce *czuję się jak ryba w wodzie*; Czasami *czuję się jak ryba bez wody*.

ktos czuje się (*gdzieś, w czymś*) jak ryba w wodzie

jak ryba (*w czymś*)

ktos czuje się jak ryba bez wody

[2] "czuje się * jak u siebie w *" OR "czuję się jak u siebie w *" OR "* jak u siebie w *"

W BMW *czuję się jak u siebie w domu*; *Czuję się doprawdy jak u siebie w domu*; Tutaj *nie czuję się jak u siebie w domu*; Na placu budowy *jak u siebie w domu*. Wywrotki tylnozypowe MEILLER łączą dużą objętość transportową z optymalnymi wymiarami zewnętrznymi; *Czuj się jak u siebie w domu!* Nasi Goście mają dostęp do wyposażonej kuchni; *Poczuj się jak u siebie w studio*. Airbnb; Kłódki firmy ABUS – na całym świecie *jak u siebie w domu*; Florentino Perez oświadczył, że „jeśli Barcelona dotrze do finału Ligi Mistrzów, zrobi wszystko, co w jego mocy, by *poczula się jak u siebie w domu*”; Włamał się do mieszkania i *poczuł jak u siebie w domu*. Wychodził na balkon zapalić papierosa; *Poczuj się jak u siebie* – w samym sercu Gdańska.

ktos (*gdzieś, w czymś*) czuje się // **poczuł się jak u siebie w domu**

(*gdzieś*) jak u siebie w domu

czuj się // **poczuj się jak u siebie (w domu)**

[3] "czyta * między wierszami *" OR "ja * między wierszami *" OR "czytam * między *"

On *czyta między wierszami*... Słyszę was między słowami, bo *czytam* tylko *między wierszami*; Dlaczego właśnie to szkolenie: nie czytam przepisów ustawy Pzp – raczej *czytam „między wierszami”*; Czy tak naprawdę nie ma żadnych przeciwwskazań i ja tylko *między wierszami* błędnie *wyczytałam* ogólną niechęć do tej radosnej aktywności; Dopiero na miejscu zobaczył to, co ja *czytałam między wierszami* socjalistycznej propagandy.

ktos czyta, wyczytał (tylko) między wierszami (*czegoś*)

ma warianty aspektowe, zaś zapisane kursywą zaimki *ktos*, *coś* to miejsca zajmowane przez rzeczownik osobowy (*ktos*) i nieosobowy (*coś*).

[4] "odejmuje * sobie od ust *" OR "ja * sobie od ust *"

A ja tu *sobie od ust odejmuję*, żeby gada nakarmić:); Ja *bym sobie od ust odjęła*, żeby się z dziką świnia podzielić; Stąd już bardzo krótka droga do nacechowanych opinii „ona szasta pieniędzmi”, „on *odejmuje sobie od ust* i ciągle oszczędza”; Ciągle tylko o tym gadała jak ona to *od ust sobie odbiera*, żeby nie przytyć.

ktoś odejmuje sobie od ust,

ktoś od ust sobie odbiera

[5] "on * odkrywa karty *" OR "ona * odkrywa karty *" OR "ja * odkrywam karty *"

Ja tu *odkrywam karty stopniowo*; Wokalistka nie chce wszystkiego zdradzać i każdy nowy utwór to niespodzianka. – Ja *powolutku odkrywam karty*, bo dla mnie ta nowa płyta, to jest...; że sprawa wcześniej wyjdzie na światło dzienne a to mogło by mu zaszkodzić wizerunkowo – co innego, gdy to on *sam odkrywa karty*.

ktoś odkrywa (jakoś) karty

[6] "to * ostatni Mohikanin" OR "* ostatniego Mohikanina *"

Walentyłowicz występuje w roli *ostatniego Mohikanina cywilizacji nienawiści*; Józef Życiński: To był *ostatni Mohikanin*; Umowa *ostatniego Mohikanina*; 12 VIII 1954 UB w masywie leśnym w okolicy wsi Dzierzba mordują *Ostatniego Mohikanina*; Mieszkania, które wynajmowali Niemcy, pozbawiano prądu i wody, a najwytrwalszego „*ostatniego Mohikanina*” nad ranem wyciągnięto w bieliźnie z biura; Henryk K. *to nie ostatni Mohikanin*.

ostatni Mohikanin (czego)

[7] "on * z kwitkiem *" OR "* ona * z kwitkiem *" OR "* ja * z kwitkiem *"

Czy zgłaszając się do urzędu *jest on odprawiany z kwitkiem*, czy też może przebierać spośród mnóstwa ofert?; Okazuje się że po weryfikacji wiekowej kandydata, *zostaje on odesłany z kwitkiem* w rękę, a obiecany prezent nie zostaje wręczony; On *odesłał z kwitkiem* doktor Ewę w 1949 roku. Potem będą przyjaciółmi; Nawet jeśli system pokaże ubezpieczonego jako nieubezpieczonego, to nie *zostanie on odesłany z kwitkiem*; Nie musiał on opuszczać ceny każdemu klientowi, ale nie powinien *odprawiać* on nikogo *z kwitkiem*.

ktoś odesłał // odprawił z kwitkiem kogoś

ktoś został // jest odesłany // odprawiony z kwitkiem

[8] "* bije na alarm *" OR "* na alarm *"

Epidemiolodzy *biją na alarm*. Ostrzegają przed czwartą falą zakażeń koronawirusem; Chcą nam odebrać tożsamość, narodową, kulturową, a nawet

plciową – *bił na alarm* Bąkiewicz; *Bicie na alarm* czy bicie piany?; Człowiek obdarzony wysoko, jeśli nie nadmiernie rozwiniętą świadomością medialną, nie był pierwszym, który *uderzył* jako pierwszy *na alarm*.

ktoś bije // uderzył na alarm

bicie na alarm

[9] "*" w bawełnę*"

Nie będzie on *owijał w bawełnę*, od razu przejdzie do rzeczy, proponując Ci pojedynek; *Nie owijał* on jednak *w bawełnę* i nie cackał się z przestępcami brutalnie ich zabijając; Było to coś, co różniło go znacznie od Olivera w minionym sezonie; nie zamierzał on *owijać w bawełnę rzeczywistości*; Konkretnie *i bez owijania w bawełnę* o wydarzeniach w Polsce i na świecie; *Owijanie Wełny w bawełnę*. Funkcjonariuszom służb mundurowych często zarzuca się brutalność, nadużywanie siły, przekraczanie uprawnień.

ktoś owija w bawełnę; ktoś nie owija w bawełnę (czegoś)

bez owijania w bawełnę (o czymś)

owijanie czegoś w bawełnę

[10] "*" jak ciepłe bułki *" OR "*" jak ciepłe bułeczki *

Mimo problemów biznes *idzie jak ciepłe bułeczki*; Turniejowe bilety *sprzedają się jak ciepłe bułeczki*; Hipoteki *schodzą jak ciepłe bułeczki*; Monitory dla graczy *sprzedają się jak ciepłe bułeczki*; W strefie inwestycyjnej Toruń Wschód działki *idą jak ciepłe bułki*; Audi *jak ciepłe bułeczki*; Bilety *jak ciepłe bułki*; Mieszkania w centrum *jak ciepłe bułki*.

coś idzie // schodzi // sprzedaje się jak ciepłe bułki // bułeczki

coś jak ciepłe bułki // bułeczki

[11] "*" zapiera dech w piersiach *" OR "*" dech w piersiach *

Zapierające dech w piersiach piękno i kunszt wykonania tych obrączek ustępuje jedynie urokowi damy i szlachetności dżentelmena, którzy będą je nosić; Biedronka znów szokuje. *Aż zapiera dech w piersiach!*; *Zapierające dech w piersiach* kulisy. Położony w otoczeniu bajecznego krajobrazu Alp i jednego z najpiękniejszych jezior regionu; Na dodatek drogowa podróż może obfitować w niesamowite widoki i *zapierające dech w piersiach* krajobrazy. Oto kilka europejskich tras; ten widok *zapiera mi dech w piersiach*; Marcelina Zawadzka w sukience, która *zapiera dech w piersiach!*

coś zapiera (koms) dech w piersiach

(aż) zapiera dech w piersiach

coś zapierające dech w piersiach // zapierające dech w piersiach (coś)

[12] "*" z deszczu pod rynną *

Dobra Zmiana, czyli z *deszczu pod rynną!*; *Wpadłam z deszczu pod rynną*; Znam wiele sytuacji z ostatnich lat, kiedy ludzie zaczęli narzekać, że zmiana nazwy stała się „*spadkiem z deszczu pod rynną*”; Serialowa Anula lata, później *spadła z deszczu pod przysłowiową rynną*; *Trafił z deszczu pod rynną* – teraz jego codziennością są burdy, pijaństwo, śpiący ludzie na klatce, krzyki i interwencje policji; Przyjazd do Aten: *z deszczu pod rynną*.

ktoś wpadł // trafił // spadł z deszczu pod (jakaś) rynną
z deszczu pod rynną
coś stało się spadkiem z deszczu pod rynną

[13] "ja * jak domek z kart *" OR "to * jak domek z kart *" OR "*" jak domek z kart *

Lekarze o sytuacji konińskiego szpitala. To *jest jak domek z kart*; Wszystko to *runęło jak domek z kart*. Basia zginęła straszną śmiercią, rozjechana przez kierowcę autobusu miejskiego; To tak *jak domek z kart*, jeden zły ruch i wszystko się wali; Ale tak naprawdę wystarczy jedno zdanie, żeby wszystko to *zburzyć jak domek z kart*; Zapodaj jakieś dodatkowe podpory, bo to *wygląda jak domek z kart*. Właśnie jestem w trakcie konserwacji wnętrza Escorta.

(coś) jak domek z kart
coś jest // wygląda jak domek z kart
coś runęło jak domek z kart
ktoś zburzył coś jak domek z kart

[14] "ja * po nosie *" OR "on * po nosie *" OR " * po nosie *

To ja *oberwałem po nosie!*; Przepraszam bardzo, ja *dostałam po nosie*? A w jakim sensie? Bo mnie nazwałaś durną, czy mi pozarzuciałaś coś co mnie nie dotyczy?; Dopóki oczywiście nie *wali współobywateli pięścią po nosie*; Playboy *dostał po nosie* od konsumentów. Sądeckich też; Konami *daje EA po nosie*; Zazwyczaj to ja *obrywałem po nosie*. Rodzice nigdy nie powiedzieli mi, że jestem „kiepski”; Apple *dał Samsungowi po nosie*, blokując sprzedaż.

ktoś oberwał, obrywał // dostał po nosie; coś oberwało // dostało po nosie
ktoś, coś daje, dał (komuś, czemuś) po nosie
ktoś wali kogoś pięścią po nosie

[15] "*" z duszą na ramieniu *

Co za czasy! Znowu trzeba *żyć z duszą na ramieniu*, a tak się teraz żyje – w zagrożeniu i z obawą o przetrwanie, choćby tylko do jutra; O opublikowanie

listu. Robię to, ale z *duszą na ramieniu*. Wiem bowiem jacy potrafimy być okrutni; Gdzie jeszcze nie trzeba będzie *pędzić* przez pasy z *przysłowiową „duszą na ramieniu”*?

ktoś robi coś z duszą na ramieniu

ktoś żyje z duszą na ramieniu

ktoś pędzi z (jakaś) duszą na ramieniu

[16] **"* wierzchołkiem * góry lodowej *"** OR **"* wierzchołek * góry lodowej *"**
OR **"* czubkiem * góry lodowej *"** OR **"* czubek * góry lodowej *"**

Filip Dylewicz *wierzchołkiem ofensywnej góry lodowej* Trefla Sopot; Amnesty: Guantanamo to *czubek odrażającej góry lodowej*; Jakikolwiek decyzje podejmie jutro UEFA, nie mamy żadnych wątpliwości – będzie to dopiero *wierzchołek piłkarskiej góry lodowej*; Czy DSS to jednostkowy wypadek przy pracy czy *wierzchołek drogowej góry lodowej*?

wierzchołek // czubek (jakijs, czyjejs) góry lodowej

coś, ktoś jest wierzchołkiem // czubkiem (jakijs, czyjejs) góry lodowej

[17] **"mu * jak po grudzie *"** OR **"to * jak po grudzie *"** OR **"jej * jak po grudzie *"**
OR **"mi * jak po grudzie *"**

Kolejny mecz w kadrze, a mu *idzie jak po grudzie*; Dziewczyny, ja już straciłam nadzieję – absolutnie nikt nie chce mi pomóc, *idzie mi to wszystko jak po grudzie*; *Szło to wszystko jak po grudzie*, ponieważ uznawano, że dokumentujemy „ciemnogród”; na różne sposoby rozprawiam się z nim, likwiduję, choć *idzie to ciężko jak po grudzie*.

coś idzie, szło (komuś) jak po grudzie

idzie, szło komuś wszystko jak po grudzie

coś idzie ciężko jak po grudzie

[18] **"* grunt pod nogami *"** OR **"* grunt pod stopami *"**

Poczta Polska *traci już grunt pod nogami*; Firmy *tracą grunt pod nogami*. W październiku płynność straciło m.in 9 firm w gastronomii i hotelarstwie; Czy dolar *straci grunt pod nogami?*; *Pali się grunt pod nogami*; Jak *znaleźć grunt pod nogami* w czasie pandemii koronawirusa?; Łukaszence *pali się grunt pod nogami*, bo Białorusini mają dość jego rządów.

coś traci, straciło grunt pod nogami

(komuś) pali się grunt pod nogami

znaleźć grunt pod nogami

[19] "to * na ostatni guzik *" OR "*" na ostatni guzik *"

Wszystko jest już *dopięte na ostatni guzik* – zapewnia Paweł Deresz; W Ete-rze *dopną nas na ostatni guzik*. To będzie noc wielkich metamorfoz; Trwający trzy godziny musical jest przedsięwzięciem *dopiętym na ostatni guzik*.

coś dopięte na ostatni guzik
coś jest dopięte na ostatni guzik
ktoś dopnie (kogoś) na ostatni guzik

[20] "ona * z igły widły *" OR "on * z igły *" OR "ja * z igły widły *" OR "*" z igły widły *"

On *robi z igły widły*, a prawdziwe problemy olewa; On wiecznie *robi z igły widły*; Poza tym to nie było niegrzeczne, ani zbyt frywolne, a dziennikarze *robią z igły widły*; Poważna luka czy *z igły widły?*

ktoś robi z igły widły
z igły widły

[21] "ona * igły w stogu siana*" OR "on * igły w stogu siana*" OR "ja * igły w stogu siana*" OR "*" igły w * siana *"

CENTRUM – czyli *szukanie igły w stogu siana*; Jeśli chodzi o znalezienie odpowiednich podgatunków do opisanego programu, to jak *szukanie igły w stogu siana*; Prawdopodobnie *szukam igły w stogu siana*, ale dziś w nocy spod domu skradziono samochód; *Znalezienie igły w stogu siana*, trudne wyzwanie koncepcją sukcesu; *Szukanie igły w stogu siana*, czyli jak się to nazywa?; Te poszukiwania to jak *próba odnalezienia igły w stogu siana*; *Nie szukaj igły w stogu siana!*; *Mutacyjna igła w genetycznym stogu siana*.

ktoś szuka igły w stogu siana
nie szukaj igły w stogu siana
szukanie igły w stogu siana
znalezienie // odnalezienie igły w stogu siana
(jakaś) igła w (jakimś) stogu siana

[22] "ona * z wywieszonym językiem *" OR "on * z wywieszonym językiem *" OR "ja * z wywieszonym językiem *" OR "*" z wywieszonym językiem *"

Masz *chodzić z wywieszonym językiem* i śpiewać w bikini; Nie dotyczy jednak ich *biegania* naprędce „z wywieszonym językiem”; Interneci troglodyci tego nie wiedzą, ale gdy Polska z *wywieszonym językiem* *gną* pomagać Ameryce w Iraku i Afganistanie, byłem jednym z krytycznych; To jest dwumecz, dlatego trzeba było za wszelką cenę *gonić* *wyniku z wywieszonym językiem*; Uczniowie mieli wiele obaw przed

łączeniem ich w zespół, stąd pojawiła się pani Natalia *biegająca z wywieszonym językiem*.

ktoś chodzi // biega // lata z wywieszonym językiem

coś z wywieszonym językiem gna, gnało

ktoś goni wyniku z wywieszonym językiem

bieganie z wywieszonym językiem

ktoś biegający z wywieszonym językiem

Jak pokazuje zaprezentowany powyżej materiał ilustracyjny, wyszukiwarka Google dostarcza przykładów zarówno tradycyjnych, jak i innowacyjnych użyć frazeologizmów, pokazuje rzeczywiste, poświadczone cytatami formy związków frazeologicznych, ich bogatą i różnorodną wariantywność tekstową. Na podstawie dużych baz danych można wiarygodnie ustalić najczęstsze realizacje kształtu formalnego frazeologizmu w uzusie, a z zebranych przykładów autentycznych użyć związków frazeologicznych dokonać opisu paradygmatów fleksyjnych wyrażen i zwrotów²² (np. możliwość tworzenia form rozkaznika przy niektórych zwrotach: *czuj się jak u siebie w domu; nie szukaj igły w stogu siana*), a także zweryfikować zakres możliwych modyfikacji strukturalnych, których rezultatem są derywaty frazeologiczne, powstające w wyniku adiektywizacji bądź nominalizacji zwrotów oraz werbalizacji wyrażen. Chodzi tu m.in. o tworzone od związków werbalnych jednostki z imiesłowem (np. *ktoś odślany // odprawiony z kwitkiem; biegająca z wywieszonym językiem; coś dopięte // dopinane na ostatni guzik; coś zapierające dech w piersiach*) lub rzeczownikiem odsłownym jako nadrzędnym komponentem (np. *szukanie igły w stogu siana; bicie na alarm; coś stało się spadkiem z deszczu pod rynnę; owijanie [czegoś] w bawełnę; próba odnalezienia igły w stogu siana*). Dla badań frazeologicznych dużą wartość mają dane ukazujące relacje derywacyjne między wyrażeniami i zwrotami (np. *mieć duszę na ramieniu – z duszą na ramieniu*) oraz relacje między jednostkami tworzącymi rodziny frazeologizmów (*domek z kart; jak domek z kart; coś rozsypało się // runęło jak domek z kart; zburzyć coś jak domek z kart*).

Dzięki dużym zbiorom danych można łatwiej i szybciej weryfikować hipotezy dotyczące funkcjonowania wybranych frazeologizmów, ustalić zakres ich użycia oraz definiować ich znaczenia aktualizowane w tekstach. Analiza semantyczna autentycznych użyć frazeologizmów umożliwia z kolei ocenę stabilności struktury znaczeniowej związków frazeologicznych i dostrzeżenie zachodzących w uzusie zmian znaczeniowych. Nie bez znaczenia jest również weryfikacja,

22 Zob. prace Iwony Kosek na temat fleksji i składni frazeologizmów [Kosek 2008, 2013].

czy i w jakim stopniu w zasobie frazeologicznym współczesnych użytkowników polszczyzny zachodzi proces wycofywania się pewnych grup frazeologizmów odnoszących się do dawnych realiów (np. *smalić cholewki*, *prawem kaduka*, *krakowskim targiem*, *biały kruk*)²³.

Ekscerpcja poświadczeń użycia związków frazeologicznych z dużych baz danych pomaga zauważyć powtarzalność procesów i mechanizmów zmian w wybranych do analizy grupach frazeologizmów, np. wśród frazeologizmów o stabilnej strukturze, jednokształtnych, a także wśród frazeologizmów określanych jako wielokształtne, charakteryzujących się mniej ustabilizowaną strukturą²⁴. Analiza danych ukazujących wariantywność tekstową związków frazeologicznych pozwala na weryfikację frekwencji tekstowej poszczególnych wariantów frazeologizmów. Jest to szczególnie istotne w przypadku wielokształtnych zwrotów, charakteryzujących się wymiennością komponentów werbalnych lub/oraz nominalnych. Zadaniem badacza jest ustalenie na podstawie analizy frekwencji użycia zwrotu aktualizowanego np. w takich oto postaciach: *latać // biegać // chodzić // gnać // gonić z wywieszonym językiem* form najczęstszych, typowych, najbardziej utrwalonych.

Analiza materiału pochodzącego z dużych baz danych pozwoliła nam zaobserwować następujące zjawiska zachodzące we współczesnym uzusie frazeologicznym:

- a) upowszechnianie się wielowariantowości zwrotów (rozszerzanie wymienności w obrębie komponentu werbalnego w zwrotach tradycyjnie mających wymienność ograniczoną do jednego, dwóch czy maksymalnie

23 Zapytania dotyczące wyrażen: *biały kruk* („* białego kruka **” OR „* biały kruk **” OR „* białym krukiem **”), *prawem kaduka* („* prawa kaduka **” OR „* prawem kaduka **”) oraz *krakowskim targiem* („* krakowskim targiem **”) w przeważającej większości odsyłają do dwu rodzaju stron: 1) w których treści frazeologizm jest używany w funkcji nazwy własnej, 2) o charakterze lingwistycznym, gdzie wyjaśnia się znaczenie tego połączenia wyrazowego, co może być dowodem na wychodzenie tych wyrażen z użycia. Natomiast weryfikacja użycia związku frazeologicznego *smalić cholewki* okazała się pozytywna. Po wpisaniu zapytania: „* smali cholewki **” OR „* on * smalił cholewki **” wśród odnalezionych witryn pojawiły się strony, w których treści użytkownicy internetu posługują się tym połączeniem wyrazowym (nie tylko w tradycyjnych kontekstach). Oto garść przykładów: Theresa May rozpoczyna wizytę w USA i *smali cholewki* do Donalda Trumpa; Bielan *smali cholewki* do PiS-u; Maria zauważy, że Paweł znów *smali cholewki* do Kingi!; gdy zajęty facet *smali cholewki* do innej...; Ale o co chodzi? *smali cholewki* do patuski i później się dziwi, nie widzi że to dziewczyna z patologicznego środowiska?; W efekcie zaczyna się uczyć hiszpańskiego, a nawet *smali cholewki* do córki swoich meksykańskich znajomych.

24 Frazeologizmy wielokształtne zachowują stabilność semantyczną pomimo zmian składu leksykalnego, form gramatycznych bądź schematów składniowych [Bąba 1989: 20–46].

- trzech czasowników), np. *odejmować* + *odbierać sobie od ust*; *trafić, wpaść* + *spaść z deszczu pod rynnę*;
- b) skracanie zwrotów frazeologicznych przez redukcję ich komponentów werbalnych (np. [*mieszkania // bilety*] *jak ciepłe bułeczki*; *z igły widły*) i związane z tym usamodzielnianie się członów nominalnych, nominalno-przyimkowych idiomów (np. *jak ryba w wodzie*; *z deszczu pod rynnę*; *igła w stogu siana*; *z wywieszonym językiem*; *między wierszami*)²⁵;
- c) rozszerzanie łączliwości syntaktycznej frazeologizmów oraz zmiany ich odnośności realnej (np. wyrażenie *wierzchołek // czubek góry lodowej*, tradycyjnie łączone z rzeczownikami nieosobowymi, w tekstach występuje wraz z podmiotem osobowym: *sprzedawca, czyli wierzchołek sprzedawczej góry lodowej*; *Filip Dylewicz wierzchołkiem ofensywnej góry lodowej Trefla Sopot*; z kolei zwrot wymagający podmiotu osobowego jest łączony z rzeczownikiem nieosobowym, np. *dolar straci grunt pod nogami*);
- d) rozwijanie o dodatkowe człony (najczęściej przydawki przymiotne lub rzeczowne) komponentów nominalnych frazeologizmów (np. *czytać między wierszami socjalistycznej propagandy*; *ostatni Mohikanin cywilizacji nienawiści*; *mutacyjna igła w genetycznym stogu siana*), a także rozwijanie komponentów werbalnych dodatkowymi elementami o funkcji okoliczników (np. *coś idzie ciężko jak po grudzie*; *ktoś okrywa karty powolutku // stopniowo*);
- e) inne przekształcenia struktury jednostek frazeologicznych o dużym stopniu nieregularności, np. modyfikacje antonimiczne oparte na mechanizmie negacji, komplementarności i konwersji (*czuć się jak ryba bez wody*; *znalezienie igły w stogu siana*);
- f) upowszechnianie się tendencji do tworzenia ramy metatekstowej idiomów poprzez użycie znaku cudzysłowu w zapisie niektórych komponentów frazeologizmu oraz dodanie przymiotnika przysłowiowego do jednego z jego członów (np. *bieganie naprędce „z wywieszonym językiem”*; *czytam „między wierszami”*; *pędzić przez pasy z przysłowiową „duszą na ramieniu”*).

Wśród wyników znajdujemy takie realizacje tekstowe, które mogą być oceniane jako modyfikacje nieudane i nieuzasadnione, powstałe w rezultacie niefortunnych działań zmieniających kształt formalny utrwalonych społecznie frazeologizmów, oraz modyfikacje celowe, wynikające z potrzeby dostosowania

25 Zjawisko usamodzielniania się członów nominalnych jako konsekwencję rozszerzania się zakresu wymienności komponentów werbalnych zwrotów frazeologicznych rozpatruje Iwona Kosek w artykule *Wariantywność zwrotów frazeologicznych a granice jednostki leksykalnej* [Kosek 2011].

frazeologizmu do kontekstu, do opisywanej sytuacji. Wśród nich specjalne miejsce zajmują świadome modyfikacje twórcze, świadczące o kreatywności językowej ich autorów. Dla przykładu większość modyfikacji skracających znajduje uzasadnienie w dostosowaniu ich do pełnienia funkcji nagłówków i tytułów (artykułów, książek, blogów).

Chcemy jednocześnie zastrzec, że ze względu na ograniczenia związane z rozmiarem artykułu nie zostały tutaj dokonane dokładne analizy, a – co można dostrzec – każdy z poddanych badaniu związków frazeologicznych zasługuje na pogłębioną refleksję²⁶, co tym bardziej dowodzi przydatności WG w pracy językoznawcy (o orientacji frazeograficznej).

Na zakończenie musimy, niestety, stwierdzić, że WG nie jest jednak narzędziem idealnym, ponieważ wymaga od badacza sporego namysłu nad formą pytań, zwłaszcza jeśli związek frazeologiczny ma postać zwrotu. Należy wówczas użyć dodatkowych komend sprawdzających związki frazeologiczne w różnych formach gramatycznych. Krótka forma pytań typu: "* w bawelnę *", "* grunt pod nogami *", "* jak ryba w wodzie *" czy "*po nosie*" przynosi wyniki w postaci zwrotów i wyrażen powiązanych relacjami paradygmatycznymi lub derywacyjnymi, ale również wyniki odsyłające do zwrotów odległych znaczeniowo, a zawierających jedynie takie same komponenty np. *tracić grunt pod nogami // pod stopami* oraz *grunt pali się komuś pod nogami // pod stopami*; *czuć się jak ryba w wodzie // pływać jak ryba w wodzie* oraz *zdrów jak ryba*; *dać komuś po nosie, dostać // oberwać po nosie* oraz *uderzyć // walić kogoś pięścią po nosie*.

Istotną niedogodnością w używaniu WG jest również tymczasowość, a nawet przygodność bazy. Wyniki osiągnięte dziś i przez jednego użytkownika mogą być inne niż te zasugerowane następnego dnia i w wyszukiwarce obsługiwanej przez innego użytkownika. Należałoby być może gromadzić dokładne dane o witrynach źródłowych, choć nie ma pewności, że ich treści po pewnym czasie nie znikną, nie zostaną usunięte.

Pomimo tych niedogodności mamy nadzieję, że zaprezentowane wyniki, zebrane z internetowych źródeł, z tekstów dostępnych on-line, potwierdzają trafność wyboru WG do zbierania aktualnych danych, służących opisowi autentycznych użyć frazeologizmów. Uważamy, że obserwowanie wszelkich wariantów tekstowych związków frazeologicznych jest istotne dla badań zmienności w języku, a „dziwne”, niecodzienne, zaskakujące formy frazeologizmów traktujemy jako zwiastuny procesów, które warto „uchwycić” *in statu nascendi*.

26 Wybrane frazeologizmy w ich internetowych kontekstach użyć będą przedmiotem opisu w odrębnym opracowaniu, w którym przyglądamy się związkom frazeologicznym i przykładom użyć z WG, a co porównujemy z treściami dzieł frazeograficznych oraz z Narodowym Korpusem Języka Polskiego.

Bibliografia

- Andrzejczuk Anna, Czupryniak Maciej (2008), *O wykorzystaniu zasobów internetowych w pracy językoznawcy*, „Polonica”, t. 29, s. 189–204.
- AntConc, <https://tinyurl.com/59dec8fu> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Bąba Stanisław (1989), *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*, Poznań.
- Bąba Stanisław (2009), *Frazeologia polska. Studia i szkice*, Poznań.
- Bąba Stanisław (2012), *Komentarze frazeograficzne*, Poznań.
- Chlebda Wojciech, red. (2010a), *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowrazowych jednostek języka*, Opole.
- Chlebda Wojciech (2010b), *Nieautomatyczne drogi dochodzenia do reproduktów wielowrazowych*, w: *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowrazowych jednostek języka*, red. Wojciech Chlebda, Opole, s. 15–35.
- Chlebda Wojciech (2019), *Frazeologia gatunkowa a leksykografia przekładowa. Wybrane problemy i przykłady*, w: *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Frazeologia w stylach i gatunkach mowy*, red. Piotr Fliciński, Krzysztof Skibski, Poznań, s. 9–23.
- Derwojedowa Magdalena (2017), *Językoznawstwo komputerowe i inżynieria lingwistyczna po 1989 roku*, „Język Polski”, z. 1, s. 7–17.
- Dziamka-Lenart Gabriela (2004), *Innowacje frazeologiczne w powojennej felietonistyce polskiej*, Poznań.
- Fiedoruszkow Jurij (2010), *Metody automatyzacji ekscerpji konstrukcji atrybutywnych języka rosyjskiego*, w: *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowrazowych jednostek języka*, red. Wojciech Chlebda, Opole, s. 47–58.
- Fliciński Piotr (2009a), *Przestrzeń telematyczna jako biblioteka, archiwum i kartoteka podręczna frazeografa*, w: *Tekst (w) sieci*, t. 2: *Tekst. Język. Gatunki*, red. Danuta Ullicka, Warszawa, s. 151–159.
- Fliciński Piotr (2009b), *Wielokształtność związków idiomatycznych a norma frazeologiczna (na marginesie projektu indeksu „rozgałęzionego” FRAZIR)*, w: *Kształtowanie się wzorów i wzorców językowych*, red. Anna Piotrowicz, Krzysztof Skibski, Michał Szczyszek, Poznań, s. 163–173.
- Fliciński Piotr (2013), *Frazeologiczny indeks rozgałęziony jako środowisko badań nad wielokształtnością związków idiomatycznych*, w: *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Między teorią a praktyką frazeograficzną*, red. Gabriela Dziamka-Lenart, Jarosław Liberek, Poznań, s. 63–80.
- Gębka-Wolak Małgorzata, Moroz Andrzej (2016), *Zinformatyzowane procedury oceny poprawności wyrażen językowych*, w: *Donum amicitiae. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Ewie Kołodziejek*, red. Jolanta Ignatowicz-Skowrońska, Rafał Sidorowicz, Szczecin, s. 33–47.
- Grabowski Łukasz (2010), *Korpusy w pracy idiomatykarzy – wybrane studia przypadku na przykładzie Narodowego Korpusu Języka Rosyjskiego*, w: *Na tropach*

- reproduktów. W *poszukiwaniu wielowyrazowych jednostek języka*, red. Wojciech Chlebda, Opole, s. 47–58.
- Graliński Filip, Dzienisiewicz Daniel, Wierzchoń Piotr (2017), *U bram lingwistycznej szczęśliwości, czyli kulisy projektu Odkrywka: cyfrowe zasoby kultury jako źródło mas danych językowych*, „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Sociologica*”, t. 1, s. 51–62.
- Graliński Filip, Liberek Jarosław, Wierzchoń Piotr (2018), *Badania nad współczesnym uzusem i jego ewolucją w świetle danych gromadzonych metodami lingwistyki komputerowej. Na wybranych przykładach z zakresu morfologii, składni i leksyki*, w: *Wybrane aspekty badań nad normą językową*, red. Piotr Zbróg, Kraków, s. 49–85.
- Graliński Filip, Wierzchoń Piotr (2018), *Odkrywka, czyli leksykografia diachroniczna live*, w: *Między teorią a praktyką. Metody współczesnej leksykografii*, t. 1, red. Mirosław Bańko, Halina Karaś, Warszawa, s. 59–70. DOI: <https://doi.org/10.31338/uw.9788323535492>. pp.59–70.
- Hwaszcz Krzysztof (2020a), *Instrukcja korzystania z wyszukiwarki korpusowej KonText z lekcjami i ćwiczeniami*, <https://tinyurl.com/mr2y98cr> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Hwaszcz Krzysztof (2020b), *TermoPL. Instrukcja użytkowania*, <https://tinyurl.com/56zpunbh> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Ignatowicz-Skowrońska Jolanta (2008), *Frazeologizmy jako tworzywo stylu współczesnej powieści polskiej*, Szczecin.
- Ignatowicz-Skowrońska Jolanta (2020), *Frazeologiczne innowacje uzupełniające współczesnej polszczyzny*. *Studia*, Szczecin.
- Język zapytań Narodowego Korpusu Języka Polskiego, <https://tinyurl.com/y9rb9t39> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Kosek Iwona (2008), *Fleksja i składnia nieciągłych imiennych jednostek leksykalnych*, Olsztyn.
- Kosek Iwona (2011), *Wariantywność zwrotów frazeologicznych a granice jednostki leksykalnej*, w: *Perspektywy współczesnej frazeologii. Wariantywność we frazeologii*, red. Piotr Fliciński, Poznań, s. 9–22.
- Kosek Iwona (2013), *Paradygmaty zwrotów frazeologicznych – problemy opisu leksykograficznego*, w: *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej. Między teorią a praktyką frazeograficzną*, red. Gabriela Dziamska-Lenart, Jarosław Liberek, Poznań, s. 51–61.
- Kozioł-Chrzanowska Ewa (2018), *Grafika Google – możliwości i ograniczenia narzędzia jako źródła informacji dla leksykografów redagujących definicje słownikowe*, w: *Między teorią a praktyką. Metody współczesnej leksykografii*, t. 1, red. Mirosław Bańko, Halina Karaś, Warszawa, s. 113–128.
- Królczyk Jakub (2015), *Błędy programu do obróbki korpusu, podczas badań korpusowych słownictwa biznesowego i prawnego w języku wietnamskim, na przykładzie*

- programu *AntConc*, „Investigationes Linguisticae”, nr 31, s. 5–17. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.14746/il.2014.31.2>
- Łukasik Marek (2007), *Narzędzia lingwistyki korpusowej w warsztacie terminologa, terminografa i tłumacza tekstów specjalistycznych*, w: *Debiuty Naukowe 1. Wiedza – korpus – słownik*, red. Marek Łukasik, Warszawa, s. 23–47.
- Majkowska Grażyna (1988), *Klasyfikacja semantyczna zamierzonych modyfikacji związków frazeologicznych*, w: *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej v*, red. Mieczysław Basaj, Danuta Rytel, Wrocław, s. 143–163.
- Narodowy Fotokorpus Języka Polskiego, <https://nfjp.pl/> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Narodowy Korpus Języka Polskiego, <http://nkjp.pl/> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Ogrodniczuk Maciej (2017), *Lingwistyka komputerowa dla języka polskiego: dziś i jutro*, „Język Polski”, z. 1, s. 18–28.
- Pajdzińska Anna (1993), *Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji*, Lublin.
- Pęzik Piotr (2012), *Wyszukiwarka PELCRA dla danych NKJP*, w: *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, red. Adam Przepiórkowski, Mirosław Bańko, Rafał Górski, Barbara Lewandowska-Tomaszczyk, Warszawa, s. 253–273.
- Piotrowski Mariusz (2014), *Instrukcja użytkownika programu AntConc dla korpusów tekstowych języka polskiego*, <https://tinyurl.com/y6ty9ms4> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Podhajecka Mirosława (2018), *Google Books jako korpus językowy*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. 74, s. 31–46.
- Przeszukiwanie Wyszukiwarki korpusowej Monco, <http://monco.frazeo.pl/help#> [dostęp: 10 listopada 2021].
- TermoPL, <https://tinyurl.com/27jbfwwd> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Świdziński Marek (2006), *Lingwistyka korpusowa w Polsce – źródła, stan, perspektywy*, „LingVaria”, nr 1, s. 23–32.
- Waliński Jacek (2005), *Typologia korpusów oraz warsztat informatyczny lingwistyki korpusowej*, w: *Podstawy językoznawstwa korpusowego*, red. Barbara Lewandowska-Tomaszczyk, Łódź, s. 27–33.
- Wierchoń Piotr (2010), *Pięć bardzo skutecznych (sprawdzonych) sposobów na masowe wyodrębnianie wielowrazowych segmentów podejrzanych o frazematyczność (czyli reproduktów)*, w: *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowrazowych jednostek języka*, red. Wojciech Chlebda, Opole, s. 87–125.
- Wierchoń Piotr, Jankowski Michał, Borchman Łukasz (2015), *Fotosuplement do „Słownika warszawskiego”. Indeks a tergo*, Warszawa.
- Wyszukiwarka kontekstowa KonText, <https://tinyurl.com/ycksj3w7> [dostęp: 10 listopada 2021].
- Wyszukiwarka korpusowa Monco, <http://monco.frazeo.pl/> [dostęp: 10 listopada 2021].

Wiśniewiecka-Brückner Katarzyna (2016), *Zmiana – ewolucja – rewolucja. O języku, normie i metodach na przykładzie rekcji dopełniaczowej czasownika polskiego*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. 62, s. 191–202.

Woźniak Michał (2017), *Jak znaleźć igłę w stogu siana? Automatyczna ekstrakcja wielosegmentowych jednostek leksykalnych z tekstu polskiego*, Kraków.

Gabriela Dziamska-Lenart, Ewelina Woźniak-Wrzesińska

The Google Search Engine as a Practical Linguistic Tool for Describing Innovative Uses of Phraseologisms

The aim of this article is to present the basic capabilities of the Google search engine in the process of analysing multi-word lexical combinations. Our assumption is that the Google search engine can be regarded as a kind of linguistic database ready to be used as a practical linguistic tool. The text is an overview, therefore the presented material is limited to the necessary minimum, i.e. fifty randomly-selected phraseological compounds. In the introduction, we list (and briefly discuss) the tools available for studying Polish-language multi-word lexical combinations. With such an outlined background, we may characterise the Google search engine as a linguistic database. Finally, in the relevant part, we present the ways of using this tool with selected examples. In the summary, we discuss the possibilities offered by the use of a constantly-updated linguistic database which the Internet search engine under review can be considered to be.

KEYWORDS: phraseology; phraseological innovation; Internet search engine; language corpus.

dr hab. Gabriela Dziamska-Lenart, prof. UAM [ORCID: 0000-0002-6484-0557] – Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; zainteresowania naukowe: frazeologia, frazeografia, leksykologia, leksykografia, semantyka leksykalna.

dr Ewelina Woźniak-Wrzesińska [ORCID: 0000-0002-2257-3059] – Institut für Slavistik, Justus-Liebig-Universität; zainteresowania naukowe: frazeologia, terminoznawstwo, terminografia, semantyka leksykalna.